I

(Päätöslauselmat, suositukset ja lausunnot)

LAUSUNNOT

EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEA

EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEAN 579. TÄYSISTUNTO, 14.6.2023–15.6.2023

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Kohti Euroopan elintarvikepoliittista neuvostoa uutena hallintomallina tulevassa kestäviä elintarvikejärjestelmiä koskevassa EU:n kehyksessä”

(oma-aloitteinen lausunto)

(2023/C 293/01)

Esittelijä: **Piroska KÁLLAY**

Komitean täysistunnon päätös	25.1.2023
Oikeusperusta	työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta
	oma-aloitteinen lausunto
Vastaava jaosto	maatalous, maaseudun kehittäminen, ympäristö
Hyväksyminen jaostossa	1.6.2023
Hyväksyminen täysistunnossa	14.6.2023
Täysistunnon numero	579
Äänestystulos	
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	179/1/2

1. **Päätelmät ja suositukset**

1.1 EU:n elintarvikejärjestelmä on tienhaarassa. Sitä koettelee monihäiriötila, jossa useat erilaiset ympäristö-, ilmasto-, terveys- ja sosiaaliset haasteet kytkeytyvät toisiinsa. Koska elintarvikejärjestelmäkriisi vaatii kiireellisiä toimia ja ihmisten käyttäytymistä on saatava nopeasti muutettua, Euroopan talous- ja sosiaalikomitea (ETSK) on sitä mieltä, että sen kehotus perustaa Euroopan elintarvikepoliittinen neuvosto on nyt ajankohtaisempi kuin koskaan.

1.2 ETSK katsoo, että Euroopan elintarvikepoliittinen neuvosto auttaisi saamaan aikaan yhdennetymmän ja osallistavamman toimintamallin elintarvikepolitiikan laatimisessa, vauhdittaisi politiikkojen yhteensovittamista unioni-, jäsenvaltio- ja paikallistasolla ja ennen kaikkea parantaisi EU:n elintarvikepolitiikan laatua ja legitimiteettiä. Tämä edistäisi myös maaseudun ja kaupunkien kestävämpää ja tasapainoisempaa kehitystä.

1.3 ETSK suhtautuu myönteisesti ilmoitukseen kestäviä elintarvikejärjestelmiä koskevasta EU:n kehyksestä, jolla luodaan perusta systeemisille muutoksille, joita arvoketjun kaikkien sidosryhmien on tehtävä. Komitea korostaa, että nykyisen komission olisi ehdotettava kehystä viipymättä, jotta elintarvikejärjestelmien haasteisiin pystytään vastaamaan ajoissa – viivästykset vaarantaisivat Pellolta pöytään -strategian onnistumisen. ETSK kehottaa komissiota sitoutumaan siihen, että sidosryhmät ja kansalaisyhteiskunta otetaan järjestelmällisesti mukaan kehyksen uuteen hallintoon, ja toteaa, että Euroopan elintarvikepoliittinen neuvosto sopisi hyvin tähän yhteyteen.

1.4 ETSK panee merkille, että paikallis-, alue- ja jäsenvaltiotasolla on elintarvikkeisiin liittyviä foorumeita, mutta katsoo, että pelkästään niiden avulla ei pystytä käytännössä saavuttamaan kestävää ja oikeudenmukaista elintarvikejärjestelmää ja häiriönsietokykyä EU:n tasolla. ETSK:n mielestä elintarvikedemokratiaa onkin vahvistettava entisestään, ja se on juurrutettava osaksi elintarvikepoliittista prosessia.

1.5 ETSK näkee Euroopan elintarvikepoliittisen neuvoston tiedepohjaisena useiden sidosryhmien monitasoisena foorumina ja unionin toimielinkenttään kuuluvana riippumattomana rakenteena, joka voisi koostua seuraavista toimijoista:

— tiedemaailman asiantuntijat ja tutkijat

— elintarvikeketjun toimijat (maataloustuottajat, elintarvikeyritykset ja elintarvikkeiden jalostajat, vähittäiskauppiaat, ammattijärjestöt jne.), koulutusjärjestelmän toimijat, kansalaisyhteiskunnan organisaatiot (köyhyydentorjuntaverkostot, ruokapankit, sosiaaliset foorumit, ympäristö- ja kehitysyhteistyöalan kansalaisjärjestöt) ja nuorten edustajat; työmarkkinaosapuolten osallistuminen olisi niin ikään erittäin suositeltavaa, jotta neuvostolla olisi edellytykset pohtia työmarkkinoilla tarvittavia muutoksia

— EU:n toimielinten edustajat (Euroopan parlamentti, neuvosto, komissio, ETSK ja Euroopan alueiden komitea (AK)).

Alkuvaiheen jälkeen Euroopan elintarvikepoliittiseen neuvostoon olisi otettava mukaan myös paikallis-, alue- ja valtionhallinnon sekä elintarvikepoliittisten neuvostojen edustajia, jotta voidaan taata järjestelmälliset yhteydet asianomaisten tasojen välillä sekä jäsenvaltioiden edustajien oikeus tasavertaiseen osallistumiseen EU:n tasolla. Kansalliset elintarvikepoliittiset neuvostot eivät toistaiseksi ole riittävän yleisiä, jotta kaikkien maiden tasapuolinen edustus voitaisiin varmistaa niiden kautta.

1.6 Euroopan elintarvikepoliittisen neuvoston olisi oltava luotettava ja avoin rakenne ja autettava löytämään ratkaisuja YK:n Agenda 2030 -toimintaohjelman kestävän kehityksen tavoitteissa haasteiksi määriteltyihin elintarvikekysymyksiin. Sen olisi erityisesti

1.6.1 oltava unionin toimielinkenttään kuuluva elin, johon EU:n toimielinten olisi sitouduttava ja jolle niiden olisi taattava poliittinen tuki.

1.6.2 annettava jatkuvasti EU:n elintarvikejärjestelmää ohjaavia luotettavia neuvoja ja esitettävä siihen liittyviä faktapohjaisia toimintavaihtoehtoja ja suosituksia. EU:n toimielimillä olisi oltava velvollisuus ottaa niihin kantaa ja esittää perusteltuja vastauksia.

1.6.3 parannettava eri politiikanalojen (esimerkiksi yhteisen maatalouspolitiikan, yhteisen kalastuspolitiikan, ruoan saantia koskevan oikeuden, terveelliseen ruokavalioon liittyvän lainsäädännön, julkisten hankintojen ja koulutuspolitiikan) välistä johdonmukaisuutta sekä edistettävä sosiaalisia innovaatioita kaikkien elintarvikeketjun toimijoiden hyvinvoinnin parantamiseksi. Tässä yhteydessä olisi otettava huomioon maatilojen sukupolvenvaihdosten tarve. ETSK:n mielestä on erityisen tärkeää määritellä yhdessä elintarvikealan ja asiasta vastaavien opetusviranomaisten kanssa, mitä elintarvikkeisiin liittyvää opetussisältöä koulutusjärjestelmään olisi ensisijaisesti kuuluttava.

1.6.4 luotava elintarvikepoliittisten neuvostojen EU:n tason verkosto ja siten tarjottava foorumi parhaiden käytäntöjen ja näkemysten vaihtoa varten. Tältä pohjalta voitaisiin pyrkiä vaikuttamaan EU:n politiikkaan ja saataisiin tietoa sen tueksi.

1.7 ETSK on valmis tarjoamaan Euroopan elintarvikepoliittiselle neuvostolle kokoontumistilat. Onnistunut esimerkki vastaavanlaisesta järjestelystä on ETSK:n ja komission yhdessä käynnistämä Euroopan kiertotalouden sidosryhmäfoorumi.

2. **Lausunnon tausta**

2.1 Elintarvikejärjestelmiämme koettelee monihäiriötila, jossa useat erilaiset haasteet kytkeytyvät toisiinsa ([1]). Kyse on muun muassa ympäristöhaasteista (esim. elintarvikkeiden tuotannosta, jalostuksesta ja kulutuksesta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt, luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen, kalakantojen ehtyminen, maaperän orgaanisen aineksen häviäminen ja maaeroosio), terveyshaasteista (ruokavalioon liittyvien sairauksien lisääntyminen), maatilojen katoamisesta, kestävyysperiaatteiden mukaisten ja terveellisten elintarvikkeiden puutteellisesta saatavuudesta ja huonoista työoloista ja -ehdoista. Lisäksi elintarvikejärjestelmät kärsivät jo muutenkin monien ilmastohäiriöiden, muuttuvien sääolosuhteiden, ekosysteemien luhistumisen sekä maan, maaperän ja vesistöjen huonontumisen aiheuttamasta paineesta, ja elintarvikejärjestelmistä käytäviin keskusteluihin liittyy yhä enemmän harhaanjohtavaa tiedotusta ja viestintää.

([1]) Transforming Europe's food system – Assessing the EU policy mix – Euroopan ympäristökeskus (europa.eu) ja professori Olivier De Schutterin puheenvuoro ETSK:ssa 14. huhtikuuta 2023.

2.2 Euroopan komissio laatii parhaillaan uutta kestäviä elintarvikejärjestelmiä koskevaa EU:n kehystä, josta ilmoitettiin Pellolta pöytään -strategiassa ja joka on määrä julkaista vuoden 2023 loppuun mennessä. Kehyksellä luodaan perusta systeemisille muutoksille, joita kaikkien elintarvikejärjestelmän sidosryhmien, kuten poliittisten päättäjien, alan toimijoiden ja kuluttajien, on tehtävä, jotta siirtymistä kestävään EU:n elintarvikejärjestelmään saadaan nopeutettua. Kehyksellä luodaan perusta myös elintarvikejärjestelmien tulevalle hallintomallille, ja sen avulla edistetään kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista. Tämä edellyttää yhteistyöhön perustuvia kokonaisvaltaisia ratkaisuja, joissa on mukana eri osastoja, ministeriöitä ja toimialoja sekä koko elintarvikeketju. ETSK kehottaa hyväksymään kehyksen kiireellisesti, jotta elintarvikejärjestelmien haasteisiin pystytään vastaamaan ajoissa – viivästykset vaarantaisivat Pellolta pöytään -strategian onnistumisen. Kehykseen olisi sisällyttävä ajallisia tavoitteita, indikaattoreita edistymisen mittaamiseksi ja korjausmekanismeja, joihin turvaudutaan, jos tavoitteita ei saavuteta.

2.3 Jotta siirtymää kohti kestävämpiin ratkaisuihin pohjautuvaa elintarvikejärjestelmää saataisiin vauhditettua, ETSK on aiemmissa lausunnoissaan ([2]) korostanut yhä enemmän tarvetta vahvistaa elintarvikedemokratiaa, aivan kuten muutkin asiantuntijat ja kansalaisyhteiskunnan organisaatiot ovat tehneet. Koska elintarvikejärjestelmäkriisi ([3]), joka kiistatta johtuu myös Ukrainan sodasta, vaatii kiireellisiä toimia ja ihmisten käyttäytymistä on saatava nopeasti muutettua, tehokkaampien ja legitiimimpien hallintojärjestelyjen edistäminen on aloitettava viipymättä. Elintarvikepoliittisten neuvostojen kaltaiset demokraattiset innovaatiot lisäävät suuren yleisön ja elintarvikejärjestelmän sidosryhmien osallistumista, ja niiden uskotaan siten parantavan elintarvikepolitiikan laatua ja legitimiteettiä ([4]).

2.4 Elintarvikepoliittiset neuvostot määritellään yhteisölähtöisiksi yhteenliittymiksi, joihin kuuluu erilaisia sidosryhmiä, jotka tekevät yhteistyötä elintarvikkeisiin liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi tietyllä maantieteellisellä alueella ([5]). Määreen ”poliittinen” asianmukaisuus on kuitenkin kyseenalaistettu, koska osa näistä neuvostoista, elintarvikekysymyksiä käsittelevistä yhteenliittymistä tai komiteoista ei halua, että ne mielletään poliittisiksi toimijoiksi, ja osa taas keskittyy sekä ohjelmiin että politiikkaan. Näissä osallistavuuteen ja demokraattisten periaatteiden noudattamiseen pyrkivissä organisaatioissa on mukana sidosryhmiä koko elintarvikejärjestelmästä. Ne kokoavat yhteen yksittäisiä henkilöitä, paikallishallintotahoja, voittoa tavoittelemattomia organisaatioita ja eri toimialojen (maatalouden, terveydenhuollon ja koulutuksen) edustajia tekemään yhteistyötä sellaisten elintarvikepoliittisten aloitteiden parissa, joilla edistetään terveellisten, kohtuuhintaisten ja kestävyysperiaatteiden mukaisten elintarvikkeiden saantimahdollisuuksia koko sen yhteisön keskuudessa, jossa organisaatio toimii.

2.5 Ensimmäiset elintarvikepoliittiset neuvostot perustettiin Yhdysvaltoihin 1980-luvulla ([6]), ja niiden määrä ja kirjo ovat siitä lähtien kasvaneet jatkuvasti. Vaikka tämä elintarvikepoliittinen liike käynnistyi Euroopassa vasta myöhemmin, neuvostoja on viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana perustettu nopeaan tahtiin kaikkialle Eurooppaan ([7]). Tieteellisen kirjallisuuden mukaan elintarvikepoliittisten neuvostojen perustaminen Euroopassa alkoi toden teolla vuonna 2015, kun Milanossa tehty elintarvikepolitiikkaa koskeva kaupunkien sopimus (Milan Urban Food Policy Pact, MUFPP) ratifioitiin. Tämän kansainvälisen elintarvikepolitiikkaa koskevan sopimuksen on allekirjoittanut yli 260 kaupunkia kautta maailman, ja sen avulla on tuettu elintarvikepoliittisten neuvostojen perustamista useisiin kaupunkeihin ja useille alueille Euroopassa. Elintarvikepoliittisia neuvostoja on perustettu myös maaseutu- tai esikaupunkialueille, ilman että niillä on suoraa yhteyttä kaupunkeihin ([8]).

2.6 Elintarvikepoliittiset neuvostot toimivat yleensä paikallis- ja/tai aluetasolla, vaikkakin myös muutamia osavaltio- tai maakuntatason ja kansallisen tason neuvostoja on olemassa. Ne tarjoavat usein keinon luoda jälleen yhteys kaupunkien ja niitä ympäröivillä alueilla harjoitettavan elintarviketuotannon välille sekä huolehtia paikallisen ja alueellisen elintarvikepolitiikan tehokkaasta hallinnoinnista, mutta ne voivat olla tärkeitä myös kaupunkien ulkopuolisille yhteisöille. Neuvostoja voidaan pitää verkostoina, jotka yhdistävät kestävyystavoitteen sekä demokratiaa ja hyvää hallintoa koskevat tavoitteet

([2]) Muun muassa Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Kansalaisyhteiskunnan panos kattavan EU:n elintarvikepolitiikan kehittämiseen” (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 129, 11.4.2018, s. 18) ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle Pellolta pöytään -strategia oikeudenmukaista, terveyttä edistävää ja ympäristöä säästävää elintarvikejärjestelmää varten” (COM(2020) 381 final) (EUVL C 429, 11.12.2020, s. 268).

([3]) Ks. hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin (IPCC) raportti osoitteessa www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/

([4]) *Power to the people? Food democracy initiatives' contributions to democratic goods,* Jeroen J. L. Candel, toukokuu 2022.

([5]) Katso määritelmät seuraavista tieteellisistä artikkeleista: Opportunities and challenges of food policy councils in pursuit of food system sustainability and food democracy–a comparative case study from the Upper-Rhine region (Mooney, 2022) ja Food Policy Councils: Lessons learned (Harper ym., 2009).

([6]) Yhdysvaltojen ensimmäinen elintarvikepoliittinen neuvosto perustettiin Knoxvilleen (Tennessee) vuonna 1982.

([7]) Esimerkkejä eurooppalaisista elintarvikepoliittisista neuvostoista tai muista samankaltaisista, kaupunkialueilla toteutetuista aloitteista tarjoavat muun muassa Horisontti 2020- ja Horisontti Eurooppa -ohjelmien puitteissa käynnistetyt, elintarvikepolitiikkaan ja elintarvikejärjestelmien parantamiseen tähtääviin välineisiin keskittyvät hankkeet, kuten Cities2030, FoodSHIFT 2030, FoodCLIC, FEAST ja FOOD TRAILS.

([8]) Franzen-Castle, L. ym. ”Engaging Rural Community Members with Food Policy Councils to Improve Food Access: Facilitators and Barriers”. *Journal of Hunger & Environmental Nutrition 17*, s. 207–223 (2022).

toisiinsa käynnistämällä osallistamis-, yhteistyö- ja keskusteluprosesseja maataloustuottajien, elintarvikealan yrittäjien, kuluttajien ja muiden toimijoiden keskuudessa. Merkittävimpiin esimerkkeihin Euroopan unionissa kuuluvat (vuonna 2017 perustettu) Katalonian elintarvikepoliittinen neuvosto ([9]), joka tekee yhteistyötä 42 kaupungin kanssa ja jonka hallintoelin koostuu 33 jäsenestä, jotka edustavat esimerkiksi paikallis- ja alueviranomaisia, elintarvikeketjun keskeisiä toimijoita ja maaseudun asukkaita (parhaillaan pohditaan jäsenmäärän lisäämistä viidellä, jotta mukaan saataisiin mm. opetus-, kulttuuri- ja tasa-arvo- ja naisasiain ministeriöiden edustajia), sekä (vuonna 2016 perustettu) elintarvikepoliittisten neuvostojen verkosto, joka kokoaa yhteen 30 ruohonjuuritason tarpeiden pohjalta toimivaa paikallista elintarvikepoliittista neuvostoa (suurimmaksi osaksi Saksasta) ja 40 muuta elintarvikepoliittista aloitetta.

2.7 Kansallisista elintarvikepoliittisista neuvostoista ei ole EU:ssa kovin montaa esimerkkejä. Ranskan kansallinen elintarvikeneuvosto (CNA) ([10]) on ministereitä avustava riippumaton neuvoa-antava elin, jota kuullaan elintarvikepolitiikan kehityssuuntauksista ja joka antaa lausuntoja sekä julkisen vallan päätösten tueksi että elintarvikeketjun eri sidosryhmien informoimiseksi muun muassa elintarvikkeiden laadusta, kuluttajavalistuksesta, ravitsemuksesta, terveysturvallisuudesta, elintarvikkeiden saatavuudesta ja kriisien ehkäisemisestä. Ranskalainen kaupunkien maatalous- ja elintarvikepolitiikan sidosryhmien verkosto *Terres en ville* ([11]) perustettiin vuonna 2000. Se kokoaa yhteen ranskalaisia kaupunkeja ja maatalouskamareita ([12]), joilla on yhteisiä tavoitteita, ja tarkoituksena on kehittää suurkaupunkien maatalous- ja elintarvikepolitiikkaa yhdessä paikallisten vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden ja alan ammattilaisten kanssa. Viranomaiset rahoittavat ja edistävät näitä alueellisia elintarvikepoliittisia hankkeita, mikä aiheuttaa toisinaan jännitteitä muiden institutionaalisten tasojen kanssa. Saadut kokemukset osoittavat, että kansalaisia ei ole otettu riittävästi mukaan elintarvikepolitiikan suunnitteluun (paikallisella ja kansallisella tasolla). Portugaliin perustettiin kansallinen elintarviketurva- ja ravitsemusneuvosto (CONSANP) ([13]) vuonna 2018. Luxemburgin vuosien 2018–2023 hallitusohjelmassa taas kaavaillaan kansalliseksi elintarvikepoliittiseksi neuvostoksi ([14]) nimetyn, useiden sidosryhmien edustajista koostuvan elimen perustamista, mutta virallista päätöstä ei ole vielä tehty. Alankomaissa on valmisteltu maatalouden tulevaisuutta käsittelevää kansalaisten huippukokousta, mutta poliittisilta päättäjiltä ei ole toistaiseksi saatu tukea tai rahoitusta sitä varten ([15]).

2.8 Myös Pohjoismaiden ministerineuvoston perustama ja sitä varten perustettu pohjoismainen ruokapoliittinen laboratorio ([16]) (Nordic Food Policy Lab) on mainitsemisen arvoinen. Sen tavoitteena on auttaa löytämään ratkaisuja YK:n Agenda 2030 -toimintaohjelman kestävän kehityksen tavoitteissa haasteiksi määriteltyihin elintarvikekysymyksiin.

2.9 ETSK on lausunnoissaan ([17]) kehottanut perustamaan Euroopan elintarvikepoliittisen neuvoston, joka auttaisi saamaan aikaan yhdennetymmän ja osallistavamman toimintamallin elintarvikepolitiikan laatimisessa, vauhdittaisi politiikkojen yhteensovittamista EU-, jäsenvaltio- ja paikallistasolla, tarjoaisi sidosryhmille foorumin, jolla ne voivat jakaa hyviä käytäntöjä ja sitä kautta oppia toisiltaan, ja varmistaisi, että eri toimialojen kaikki näkemykset otetaan huomioon.

2.10 Tässä oma-aloitteisessa lausunnossa on tarkoitus esittää konkreettisia ideoita elintarvikejärjestelmien hallinnoinnista ja kansalaisyhteiskunnan, myös nuorten, mielekkäästä ja järjestelmällisestä osallistamisesta elintarvikepolitiikkojen kehittämiseen, seurantaan ja toteuttamiseen. Lausunnossa tarkastellaan myös sitä, miten koulutuksesta vastaavat viranomaiset sekä kouluja ja oppilaiden vanhempia edustavat kansalaisyhteiskunnan toimijat olisi otettava mukaan, jotta tuleville sukupolville annettavaa kestävyysperiaatteiden mukaisiin ja terveellisiin elintarvikkeisiin liittyvää varhaiskasvatusta voitaisiin edistää. Tässä tukeudutaan äskettäin annettuihin lausuntoihin nuorten koulutuksesta ([18]) ja EU:n koulujakelujärjestelmästä ([19]).

3. **Nykyisistä paikallisista ja kansallisista elintarvikepoliittisista neuvostoista saadut kokemukset**

3.1 Nykyisten elintarvikepoliittisten neuvostojen joukossa on hyvin monenlaisia organisaatioita erilaisine oikeudellisine ja organisatorisine muotoineen ja rakenteineen, tehtävineen, tavoitteineen ja toimintoineen, jotka on räätälöity niiden palveleman kaupunkiyhteisön tarpeiden ja painopisteiden mukaan. Niiden kirjo ulottuu voittoa tavoittelemattomista organisaatioista aina (paikallis)hallintoelimiin ja hybridiorganisaatioihin saakka, ja ne soveltavat erilaisia osallistavia toimintamalleja ja menettelytapoja pyrkiessään kehittämään ja muuttamaan kaupunkialueiden elintarvikejärjestelmiä.

([9]) Consell Català de l'Alimentació.
([10]) CNA: www.cna-alimentation.fr/
([11]) Terres en villes: www.terresenvilles.org/
([12]) Montpellier, Rouen, Voiron, Le Havre, Artois (Béthune, Bruay-en-Artois), Douai, Angers, Rennes, Saint-Nazaire, Nantes, Lorient, Toulouse, Grenoble, Saint-Étienne, Lyon, Besançon, Dijon, Nancy, Metz, Amiens, Lille, Auxerre ja Poitiers (2022).
([13]) Conselho Nacional de Segurança Alimentar e Nutricional entra em funcionamento.
([14]) Luxemburgin elintarvikepoliittinen neuvosto: https://food.uni.lu/projects/research-projects/food-policy-council/
([15]) https://g1000landbouw.nl/
([16]) Pohjoismainen ruokapoliittinen laboratorio: https://www.norden.org/fi/pohjoismainen-ruokapoliittinen-laboratorio
([17]) Muun muassa EUVL C 129, 11.4.2018, s. 18 ja EUVL C 429, 11.12.2020, s. 268.
([18]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta "Nuorille paremmat valmiudet tehdä kestävästä kehityksestä totta – vaikutusmahdollisuuksien lisääminen koulutuksen avulla" (oma-aloitteinen lausunto) (EUVL C 100, 16.3.2023, s. 38).
([19]) ETSK:n tiedonanto aiheesta EU:n koulujakelujärjestelmän arviointi.

3.2 Kaikilla näillä organisaatioilla näyttää olevan yhteinen päämäärä: ne pyrkivät rakentamaan kestävää, paremmin terveyttä edistävää, avointa ja oikeudenmukaisempaa elintarvikejärjestelmää kaikkia varten. Paikallisten ja alueellisten elintarvikepoliittisten neuvostojen muita tavoitteita ovat elintarvikeomavaraisuuden saavuttaminen, lyhyempien ja paikallisten elintarvikeketjujen kehittäminen, elintarvikejätteen vähentäminen, yhteisöpuutarhojen perustaminen, yhteyksien luominen kaupunkien ja maaseutualueiden välille, lähiruokamarkkinoiden kehittäminen sekä kaupunkiviljelyn ja elinvoimaisen ruokakulttuurin edistäminen.

3.3 Yhteisen päämäärän saavuttamiseksi kyseiset organisaatiot harjoittavat monenlaista toimintaa, jossa ei aina ole kyse politiikan kehittämisestä tai muuttamisesta taikka politiikkaan liittyvästä neuvonnasta. Suurin osa elintarvikepoliittisista neuvostoista perustuu ruohonjuuritasolta lähtevään toimintaan ja tukee verkostoitumista, vaikuttamistoimia, koulutusta, valistusta ja hankkeiden kehittämistä. Toiset taas ovat politiikkavetoisia, kuten Ranskassa.

3.4 Yhteisölähtöiset elintarvikepoliittiset neuvostot pyrkivät tekemään elintarvikedemokratiasta menettelyjä ohjaavan periaatteen. Esimerkiksi koordinointiin ja neuvontaan keskittyvät organisaatiorakenteet antavat eri sidosryhmille mahdollisuuden osallistua johtamis-, avustus-, ja kumppanuustoimintaan ja muihin itseohjautuviin tehtäviin. Elintarvikepoliittisten neuvostojen jäsenyys on useimmiten avoin kaikille, jotka ovat kiinnostuneita kestävään elintarvikejärjestelmään liittyvistä kysymyksistä ja valmiita noudattamaan demokraattisia periaatteita. Tavanomaisen jäsenistönsä lisäksi elintarvikepoliittiset neuvostot solmivat usein virallisia kumppanuuksia sellaisten valtion virastojen, yritysten ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kanssa, jotka pyrkivät aktiivisesti muuttamaan nykyisiä elintarvikejärjestelmiä kestävämpään suuntaan. Myös nämä kumppanuudet perustuvat demokraattisiin käytäntöihin, kuten kollektiiviseen valvontaan ja päätöksentekoon. Lisäksi elintarvikepoliittiset neuvostot tekevät yhteistyötä ja (paikallis)hallinnon kanssa, mikä on keskeinen demokraattisen hallintotavan ilmentymänä.

3.5 Elintarvikejärjestelmän kestävyys on elintarvikepoliittisten neuvostojen näkökulmasta kokonaistavoite, johon pyritään seuraavien strategisten (yleis)tavoitteiden avulla: häiriönsietokykyisten elintarvikejärjestelmien tukeminen, terveellisten ja kestävyysperiaatteiden mukaisten elintarvikkeiden saatavuuden parantaminen ja tietämyksen lisääminen tällaisista ruokavalioista, elintarvikejätteen vähentäminen kiertotalouden tarjoamien mahdollisuuksien avulla, talouskehityksen tukeminen, elintarvikejärjestelmän oikeudenmukaisuuden vahvistaminen, ympäristökestävyyden edistäminen sekä terveelliseen ruokaan liittyvän tietämyksen ja terveellisten elintarvikkeiden kysynnän lisääminen.

3.6 Eurooppalaiset elintarvikepoliittiset neuvostot ovat oikeudelliselta muodoltaan pääasiassa kahdentyyppisiä: yhdistyksiä ja voittoa tavoittelemattomia organisaatiota. Niiden joukossa on kansalaisyhteiskunnan perustamia alhaalta ylöspäin suuntautuvia rakenteita ja paikallisviranomaisten perustamia ylhäältä alaspäin suuntautuvia rakenteita. Useimpiin elintarvikepoliittisiin neuvostoihin kuuluu kansalaisten lisäksi monenlaisia muita jäseniä, muun muassa yksityisyritysten, julkishallintotahojen sekä elintarvike-, terveydenhuolto- ja koulutusalan sidosryhmien edustajia. Lisäksi paikallisyhteisön eri yhteiskuntaryhmät ovat niissä laajasti edustettuina.

3.7 Elintarvikepoliittisten neuvostojen varainhankinta ja rahoitus vaihtelevat huomattavasti. Joillakin elintarvikepoliittisilla neuvostoilla on palkattua henkilöstöä ja/tai (suuria) ohjelmia ja hankkeita, joiden rahoitus on turvattu, toiset taas ovat täysin riippuvaisia avustuksista ja vapaaehtoisvoimista. Rahoituslähteet vaihtelevat vuotuisesta julkisesta tuesta jäsenmaksuihin, tutkimus- ja muihin apurahoihin, yksityisten säätiöiden tukiin ja lahjoituksiin. Varainhankintatoiminta, jäsenmaksut, lahjoitukset ja julkiset tuet tai avustukset ovat voittoa tavoittelemattomina organisaatioina ja yhdistyksinä toimivien elintarvikepoliittisten neuvostojen pääasiallinen rahoituslähde, kun taas paikallisviranomaisten perustamat elintarvikepoliittiset neuvostot tukeutuvat pääasiassa kaupunginvaltuuston vuosittain myöntämiin määrärahoihin.

3.8 Elintarvikepoliittisiin neuvostoihin voi myös liittyä sudenkuoppia: Tutkimusten mukaan elintarvikepoliittisilla neuvostoilla saattaa olla varjopuoliakin tai ne eivät aina välttämättä toimi optimaalisesti ([20]). Näin voi olla esimerkiksi silloin, jos haavoittuvimmassa asemassa olevat ryhmät ovat aliedustettuina tai jos tietyillä eturyhmillä on suuri vaikutusvalta. Toinen keskeinen haaste on se, että asioiden kunnollinen käsittely edellyttää tasavertaista osallistumista, hyvää prosessin hallintaa sekä tiedon ja arvojen painottamista etujen sijaan. ETSK korostaakin, että elintarvikepoliittisissa neuvostoissa on huolehdittava todellisesta osallistavuudesta ja asioiden kunnollisesta käsittelystä. Tätä varten on mentävä avointa jäsenyyttä pidemmälle ja varmistettava aito edustavuus, etenkin perinteisesti aliedustettuina olevien yhteiskuntaryhmien osalta.

3.9 Lisäksi ETSK katsoo, että elintarvikepoliittisten neuvostojen olisi oltava yhteydessä nuoriin sukupolviin muun muassa koulutuksen kautta. Tuleville sukupolville tarjottava kestäviä elintarvikejärjestelmiä koskeva koulutus pitäisi asettaa etusijalle, ja siinä olisi keskityttävä kestävyysperiaatteiden mukaisia ja terveellisiä ruokavalioita koskevaan tietämykseen ja koko tuotantoketjun tuntemukseen, jotta lapset ja nuoret käsittävät, kuka elintarvikkeita tuottaa, miten ne tuotetaan ja millaisten vaiheiden kautta ne kulkevat maanviljelijältä tai karjankasvattajalta loppukuluttajalle elintarvikejärjestelmässäm-

([20]) Power to the people? Food democracy initiatives' contributions to democratic goods.

me. Näin ollen ETSK suosittelee, että elintarvikepoliittisiin neuvostoihin otetaan mukaan toimivaltaisia opetusviranomaisia, jotka voivat yhdessä elintarvikealan kanssa määritellä ensisijaisen elintarvikkeisiin liittyvän opetussisällön koulutusjärjestelmää varten. Lisäksi lasten koulutusta olisi tuettava vanhempien elinikäisen oppimisen ja kansalaisvalistuksen avulla ([21]).

4. **Kehotus perustaa Euroopan elintarvikepoliittinen neuvosto**

4.1 Elintarvikepoliittisilla neuvostoilla on rikas ruohonjuuritasolta lähtevän toiminnan perinne, mutta toiminnalla ei ole saatu aikaan edistystä eikä ole pystytty parantamaan häiriönsietokykyä EU:n tasolla. Elintarvikejärjestelmien hallinnon uudistaminen on välttämätöntä, ja se on toteutettava niin, että järjestelmiin saadaan palautettua demokratia ja vastuullisuus. Tuleva kestäviä elintarvikejärjestelmiä koskeva EU:n kehys edellyttää huolellista ohjausta, jolla taataan koordinoidu muutos eri toimialoilla. Lisäämällä vastuunkantoa ja osallistumista voidaan estää tehokkaimmin sellaisia vakiintuneita toimijoita asettumasta poikkiteloin, jotka eivät ole kiinnostuneita muutoksista, sekä arvioida, tarkistaa ja parantaa aidosti kattavan elintarvikepolitiikan vaikutuksia säännöllisin väliajoin. Tämän vuoksi ETSK katsoo, että Euroopan elintarvikepoliittisen neuvoston perustaminen on ratkaiseva askel kohti kokonaisvaltaisen elintarvikepoliittisen vision toteutumista ([22]).

4.2 Euroopan elintarvikepoliittisen neuvoston olisi

4.2.1 oltava tiedepohjainen elin ja huolehdittava tieteellisestä neuvonantomekanismista. Sen olisi oltava luotettava ja luottamusta nauttiva tutkimustiedon ja tieteellisten neuvojen tarjoaja.

4.2.2 koostuttava seuraavista toimijoista:

— tiedemaailman asiantuntijat ja tutkijat (neuvoston jäseninä tai omana neuvoa-antavana lautakuntanaan)

— elintarvikeketjun toimijat (maataloustuottajat, elintarvikeyritykset ja elintarvikkeiden jalostajat, vähittäiskauppiaat, ammattijärjestöt jne.), koulutusjärjestelmän toimijat, kansalaisyhteiskunnan organisaatiot (köyhyydentorjuntaverkostot, ruokapankit, sosiaaliset foorumit, ympäristö- ja kehitysyhteistyöalan kansalaisjärjestöt), nuorten edustajat ja työmarkkinaosapuolet

— EU:n toimielinten edustajat (Euroopan parlamentti, neuvosto, komissio, ETSK ja AK).

4.2.3 Alkuvaiheen jälkeen Euroopan elintarvikepoliittiseen neuvostoon olisi otettava mukaan myös paikallis-, alue- ja valtionhallinnon sekä elintarvikepoliittisten neuvostojen edustajia, jotta voidaan taata järjestelmälliset yhteydet asianomaisten tasojen välillä. Kansalliset elintarvikepoliittiset neuvostot eivät toistaiseksi ole riittävän yleisiä, jotta kaikkien maiden tasapuolinen edustus voitaisiin varmistaa niiden kautta.

4.2.4 oltava unionin toimielinkenttään kuuluva elin, johon EU:n toimielinten olisi sitouduttava ja jolle niiden olisi taattava poliittinen tuki: elintarvikepoliittisen neuvoston olisi oltava riippumaton ja arvovaltainen pitkän aikavälin suunnittelua palveleva elin, joka on itsenäinen ja luotettava (ns. lippulaivaelin) ja jonka on tarkoitus auttaa vastaamaan elintarvikkeisiin liittyviin tulevaisuuden haasteisiin siirryttäessä kohti kestäviä elintarvikejärjestelmiä ja toimia vipuvoimana.

4.2.5 annettava jatkuvasti EU:n elintarvikejärjestelmää ohjaavia luotettavia neuvoja ja esitettävä siihen liittyviä faktapohjaisia toimintavaihtoehtoja ja suosituksia. EU:n toimielimillä olisi oltava velvollisuus ottaa niihin kantaa ja esittää perusteltuja vastauksia. Euroopan elintarvikepoliittisen neuvoston olisi tutkittava, millä keinoin EU:n nykyiset sitoumukset saataisiin täytettyä ja miten niitä voitaisiin seurata (tässä yhteydessä olisi arvioitava myös jäsenvaltioiden elintarvikepoliittisia suunnitelmia), sekä hahmoteltava tältä pohjalta toimintalinjoja, joiden avulla voidaan saada aikaan sosiaalista edistystä elintarvikkeisiin liittyviä mahdollisuuksia hyödyntämällä. Lisäksi sen olisi käytävä keskustelua maailmanlaajuisten elintarvikejärjestelmien toiminnasta.

4.2.6 parannettava eri politiikanalojen (erimerkiksi yhteisen maatalouspolitiikan, yhteisen kalastuspolitiikan, ruoan saantia koskevan oikeuden, terveelliseen ruokavalioon liittyvän lainsäädännön, julkisten hankintojen ja koulutuspolitiikan) välistä johdonmukaisuutta sekä edistettävä sosiaalisia innovaatioita kaikkien elintarvikeketjun toimijoiden hyvinvoinnin parantamiseksi. Tässä yhteydessä olisi otettava huomioon maatilojen sukupolvenvaihdosten tarve.

([21]) EUVL C 100, 16.3.2023, s. 38.

([22]) IPES-Food-asiantuntijapaneelin raportti: CFP_FullReport.pdf (ipes-food.org) ja De Schutter, O., Jacobs, N. ja Clément, C., 2020, A "Common Food Policy" for Europe: How governance reforms can spark a shift to healthy diets and sustainable food systems, *Food Policy 96*.

4.2.7 muiden tasojen elintarvikepoliittisiin neuvostoihin liittyen tuettava (taloudellisesti ja rakenteellisesti) ja edistettävä ruohonjuuritasolta lähteviä toimintamalleja kestävien paikallisten, alueellisten ja kansallisten elintarvikejärjestelmien aikaansaamiseksi, kavennettava maaseutu- ja kaupunkialueiden välistä kuilua, torjuttava tuottajien ja kuluttajien välistä vastakkainasettelua tukemalla kansalaisvuoropuhelua (jossa on mukana myös nuorten, haavoittuvassa asemassa olevien ja syrjäytyneiden yhteiskuntaryhmien, maaseudun toimijoiden ja työmarkkinaosapuolten edustajia), mahdollistettava elintarvikepoliittisten neuvostojen järjestelmällinen kehitys ja edistettävä paikallisviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan välisiä synergioita.

4.2.8 luotava elintarvikepoliittisten neuvostojen EU:n tason verkosto ja siten tarjottava foorumi parhaiden käytäntöjen ja näkemysten vaihtoa varten. Tältä pohjalta voitaisiin pyrkiä vaikuttamaan EU:n politiikkaan ja saataisiin tietoa sen tueksi.

4.2.9 luotava synergiaa muiden olemassa olevien EU:n foorumeiden, kuten EU:n elintarvikepoliittisen liittouman ([23]), EU:n ruokahävikki- ja ruokajätefoorumin ([24]), Euroopan kiertotalouden sidosryhmäfoorumin ([25]) ja EU:n maaseutusopimuksen ([26]), kanssa.

4.3 ETSK on valmis tarjoamaan Euroopan elintarvikepoliittiselle neuvostolle kokoontumistilat. Onnistunut esimerkki vastaavanlaisesta järjestelystä on ETSK:n ja komission yhdessä käynnistämä Euroopan kiertotalouden sidosryhmäfoorumi ([27]).

Bryssel 14. kesäkuuta 2023.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Oliver RÖPKE

([23]) EU:n elintarvikepoliittinen liittouma.
([24]) EU:n ruokahävikki- ja ruokajätefoorumi.
([25]) Euroopan kiertotalouden sidosryhmäfoorumi.
([26]) Maaseutusopimus, https://rural-vision.europa.eu/rural-pact_en
([27]) Euroopan kiertotalouden sidosryhmäfoorumi.